

## LAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 13/2004 vp

**Hallituksen esitys keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä tehtyyn yleissopimukseen liitettävän pöytäkirjan hyväksymisestä ja laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta**

### JOHDANTO

#### *Vireilletulo*

Eduskunta on 5 päivänä lokakuuta 2004 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä tehtyyn yleissopimukseen liitettävän pöytäkirjan hyväksymisestä ja laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta (HE 178/2004 vp).

#### *Asiantuntijat*

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöjohtaja Jan Törnqvist, oikeusministeriö
- ylitarkastaja Keijo Suuripää, sisäasiainministeriö
- ylitarkastaja Johanna Hervonen, Valtakunnansyyttäjänvirasto

- päälakimies Markku Lounatvuori, Rahoitus-tarkastus
- asianajaja Harri Vento, Suomen Asianajajaliitto
- lakimies Sakari Wuolijoki, Suomen Pankkiyhdistys.

#### *Vuittieto*

Esityksessä tarkoitettu pöytäkirja täydentää keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä tehtyä yleissopimusta, jonka eduskunta hyväksyi vuoden 2003 valtiopäivillä ja josta lakivaliokunta antoi mietinnön (LaVM 4/2003 vp). Pöytäkirjaa valmisteltaessa perustuslakivaliokunta ja lakivaliokunta ovat antaneet asiassa lausuntonsa (PeVL 39/2000 vp ja LaVL 12/2000 vp — U 39/2000 vp).

### HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä tehtyyn yleissopimukseen liitettävän Luxemburgissa 16 päivänä lokakuuta 2001 tehdyn pöytäkirjan sekä antaisi suostumuksensa siihen, että Suomi tarvittaessa antaa pöytäkirjan 13 artiklan

5 kohdan mukaisen ilmoituksen, jonka mukaan ennen pöytäkirjan kansainvälistä voimaantuloa Suomi soveltaa pöytäkirjaa suhteissaan muihin samanlaisen ilmoituksen antaneisiin jäsenvaltioihin.

Pöytäkirja täydentää keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa Euroopan unionin jäsenval-

tioiden välillä 29 päivänä toukokuuta 2000 tehtyä yleissopimusta. Pöytäkirja sisältää määräyksiä muun muassa pankkitilitietoja koskevasta oikeusavusta sekä pankkisalaisuutta, vero-, tulli-, ja valuuttarikoksia sekä poliittisia rikoksia koskevista kieltäytymisperusteista. Pöytäkirja ei ole vielä tullut kansainvälisesti voimaan.

Esitykseen sisältyy lakiehdotus pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samanaikaisesti kuin pöytäkirja tulee kansainvälisesti voimaan.

## VALIOKUNNAN KANNANOTOT

### *Perustelut*

#### *Yleistä*

Keskinäisestä oikeusavusta Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä vuonna 2000 tehtyyn yleissopimukseen (jäljempänä *vuoden 2000 oikeusapusopimus*) liitettävän pöytäkirjan sisältämien määräysten tarkoituksena on tehostaa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välistä oikeusapua rikosasioissa. Pöytäkirja täydentää vuoden 2000 oikeusapusopimusta, ja sen voimaantulo onkin 13 artiklan 3 kohdassa sidottu mainitun sopimuksen voimaantuloon. Toisaalta vuoden 2000 oikeusapusopimukseen ei ole itsenäinen, vaan se sisältää puolestaan vuonna 1959 tehtyä keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskevaa eurooppalaista yleissopimusta (SopS 30/1981, jäljempänä *eurooppalainen oikeusapusopimus*) täydentäviä määräyksiä.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa keskinäisestä oikeusavusta Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä tehtyyn yleissopimukseen liitettävän pöytäkirjan hyväksymistä ja suostumuksen antamista hallituksen esityksessä tarkoitettujen ilmoituksen antamiseen. Lisäksi valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä muuttamattomana.

#### *Pöytäkirjan sisältö*

Pöytäkirjan keskeinen sisältö muodostuu pankkitilitietojen luovuttamista koskevista määräyksistä. Näiden mukaan jäsenvaltio velvoitetaan

ensinnäkin antamaan oikeusapua sen selvittämiseksi, onko rikostutkinnan kohteena olevalla henkilöllä pankkitili pyynnön vastaanottaneessa valtiossa, sekä toimittamaan näitä tilejä koskevat tiedot. Toiseksi pöytäkirja sisältää määräyksen, jonka mukaan oikeusapua pyytäneelle valtiolle on ilmoitettava tiedot nimettyjen pankkitilien tietyn aikavälin tilitapahtumista. Kolmanneksi jokaisen jäsenvaltion tulee luoda järjestelmä, jolla se voi valvoa tietyn pankkitilin tapahtumia.

Valiokunta on asiaa käsitellessään kiinnittänyt huomiota erityisesti seuraaviin seikkoihin.

#### *Kieltäytymisperusteet*

Oikeusavun tehostamiseksi pöytäkirjassa rajoitetaan kaikkien oikeusapupyynnöjen osalta yleisesti niitä perusteita, joilla jäsenvaltio voi kieltäytyä oikeusapupyynnön täyttämisestä. Pöytäkirjan määräysten mukaan jäsenvaltio ei saa kieltäytymisperusteena vedota pankkisalaisuuteen, eikä pyyntöä saa evätä myöskään sillä perusteella, että pyyntö koskee rikosta, jota pyynnön vastaanottanut jäsenvaltio pitää vero-, tullitai valuuttarikoksena. Jäsenvaltio ei myöskään saa pitää mitään rikosta poliittisena rikoksena. Lakivaliokunta toteaa, että näiden määräysten voimaantulon jälkeenkin oikeusapupyynnöstä kieltäytymiseen on edelleen sovellettavissa eurooppalaisen oikeusapusopimuksen 2 artiklan 2 kohta. Tätä sopimusmääräystä vastaava säännös sisältyy kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun lain (4/1994, jäljempänä *rikosoikeusapulaki*) 12 §:ään. Sen mukaan oikeusapua ei anneta, jos oikeusavun antaminen saataisi loukata Suomen täysivaltaisuutta tai vaa-

rantaa Suomen turvallisuutta taikka muita olennaisia etuja. Oikeusapua ei anneta myöskään, jos sen antaminen olisi ristiriidassa ihmisoikeuksia ja perusvapauksia koskevien periaatteiden kanssa tai muutoin Suomen oikeusjärjestyksen perusperiaatteiden vastaista.

#### *Tietojen käytön rajoitukset*

Pöytäkirjassa tarkoitettut pankkitilitiedot ovat luonteeltaan henkilötietolaissa (523/1999) tarkoitettuja henkilötietoja. Pöytäkirja ei kuitenkaan itsessään sisällä määräyksiä henkilötietojen suojasta. Tämän vuoksi lakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, myös hallituksen esityksen perusteluista (s. 14/II) ilmi käyvään seikkaan, että näiltä osin sovellettaviksi tulevat vuoden 2000 oikeusapusopimuksen 23 artiklaan sisältyvät määräykset. Mainitun artiklan mukaan henkilötietoja voidaan käyttää niissä menettelyissä, joihin vuoden 2000 oikeusapusopimuksesta sovelletaan, samoin kuin näihin suoraan liittyvissä oikeudellisissa ja hallinnollisissa menettelyissä. Henkilötietoja voidaan käyttää myös yleisen turvallisuutta koskevan välittömän ja vakavan vaaran uhan estämiseksi. Lisäksi henkilötietojen käyttö on sallittua myös muihin tarkoituksiin, mutta tällöin niiden käyttöön tarvitaan yleensä tiedot toimittaneen jäsenvaltion etukäteinen lupa. Tietojen käytön jälkikäteisen valvonnan kannalta on puolestaan tärkeää, että 23 artiklan 3 kohdan mukaan tiedot toimittanut jäsenvaltio voi yksittäistapauksessa vaatia henkilötiedot saanutta jäsenvaltiota antamaan tietojen niiden käyttötarkoituksesta.

#### *Pöytäkirjan voimaansaattamistapa*

Hallituksen esitys sisältää ehdotuksen pöytäkirjan voimaansaattamislaki. Kyseessä on tavallinen blankettilaki. Esityksen perustelujen (s. 7/I) mukaan Suomen voimassa oleva lainsäädäntö mahdollistaa jo nyt pöytäkirjassa tarkoitettujen, pankkitilitietojen koskevan oikeusavun sekä muun pöytäkirjassa tarkoitettujen toiminnan. Tämän vuoksi erityisiä asiasisältöisiä säännöksiä ei ole pidetty tarpeellisina pöytäkirjan määräysten voimaansaattamiseksi. Myös vuoden 2000 oikeusapusopimuksen voimaansaattamislaki on blankettimuotoinen. Tämän lisäksi sopi-

muksen voimaansaattamiseksi on kuitenkin tehty myös joitakin asiasisältöisiä säännöksiä. Käsitellessään vuoden 2000 oikeusapusopimuksen hyväksymistä ja voimaansaattamista koskenutta hallituksen esitystä perustuslakivaliokunta katsoi, että siinä ehdotetun menettelyn vuoksi rikosoikeusapua koskevasta säännöskokonaisuudesta muodostuu mutkikas ja vaikeaselkoinen (ks. PeVL 9/2003 vp). Lakivaliokunta hyväksyi tuolloin esitetyn voimaansaattamismenettelyn muun muassa sillä perusteella, että jos kansainvälisiin yleissopimuksiin sisältyvää sääntelyä ryhdytään säännönmukaisesti laajasti toistamaan kansallisessa laissa, yleislaiksi tarkoitettua rikosoikeusapulaista tulee mutkikas ja vaikeaselkoinen. Tällä näkökohdalla on merkitystä myös nyt käsiteltävänä olevan pöytäkirjan kohdalla. Hyväksyessään nyt ehdotetun voimaansaattamistavan lakivaliokunta pitää kuitenkin tarpeellisena, että vuoden 2000 oikeusapusopimuksen ja nyt käsiteltävänä olevan pöytäkirjan voimaantultua oikeusministeriössä seurataan niiden soveltamista ja että saatujen kokemusten perusteella arvioidaan, onko Euroopan unionin jäsenvaltioiden välisestä oikeusavusta mahdollisesti syytä säätää erillinen laki.

#### *Päätösehdotus*

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta ehdottaa,

*että eduskunta hyväksyy keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä tehtyyn yleissopimukseen liitettävän Luxemburgissa 16 päivänä lokakuuta 2001 tehdyn pöytäkirjan,*

*että eduskunta antaa suostumuksensa siihen, että Suomi tarvittaessa antaa pöytäkirjan 13 artiklan 5 kohdan mukaisen ilmoituksen, jonka mukaan ennen pöytäkirjan kansainvälistä voimaantuloa Suomi soveltaa pöytäkirjaan suhteissaan muihin samanlaisen ilmoituksen antaneisiin jäsenvaltioihin, ja*

*että lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana.*

**LaVM 13/2004 vp — HE 178/2004 vp**

Helsingissä 9 päivänä joulukuuta 2004

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

|      |                          |                        |
|------|--------------------------|------------------------|
| pj.  | Tuija Brax /vihr         | Tero Rönni /sd         |
| jäs. | Esko Ahonen /kesk        | Petri Salo /kok        |
|      | Lasse Hautala /kesk      | Pertti Salovaara /kesk |
|      | Tatja Karvonen /kesk     | Minna Sirnö /vas       |
|      | Petri Neittaanmäki /kesk | Timo Soini /ps         |
|      | Heli Paasio /sd          | Marja Tiura /kok       |
|      | Lyly Rajala /kok         | Jan Vapaavuori /kok.   |
|      | Jukka Roos /sd           |                        |

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Risto Eerola.